

Harry St. John
Bridger Philby

Kasım 1921'de İngiltere'nin Ürdün temsilciliğine tayin edildi ve 1924'e kadar kaldığı bu görevinden yahudilerin bölgeye başlayan toplu göçlerini uygun bulmaması sebebiyle istifa etti. Ertesi yıl İbn Suûd'un Hicaz'ı ele geçirmesinin ardından Cidde'ye yerleşerek ticarete başladı.

Philby'nin 1930 yılında İslâm'a girmesi ve Abdullah adını alması kralın kendisine olan güvenini arttırmasına yol açtı; artık ülke içi geziler için çoğu yabancıdan esirgenen izni rahatlıkla alabiliyordu. Tam anlamıyla amacına ulaşmasa da büyük çölü geçmek için yaptığı yaklaşık 3000 kilometrelik tehlikeli Rub'ulhâli gezisi (1931-1932) bunlardan biridir. Bu arada 1930'lu yıllarda petrol şirketlerine verdiği danışmanlık hizmetlerinden ve İngiltere'ye gönderdiği müzeli malzemelerden önemli gelir elde etti. 1939'da İngiltere'ye gitti ve İşçi Partisi'nden milletvekili aday oldu; ancak seçilemedi. Siyasetteki başarısızlığının ardından 'Philby planı' diye bilinen ve yahudilerin Batı Filistin'e yerleştirilmesine karşılık yurtlarını kaybedecek Araplar'a yer bulma ve Arap kamuoyunu yatıştırma sorumluluğunu üstlenmesi beklenen Suudi Arabistan'a 20 milyon sterlin maddî yardım sağlanmasını öngören bir plan geliştirdi. Fakat Weizmann gibi siyonist liderlerin desteklediği bu plan İbn Suûd, İngiltere ve Amerika'dan onay alamadığı için başarısız kaldı. II. Dünya Savaşı sırasında İngiltere karşıtı ve Hitler lehine söylemlerinden dolayı Ağustos 1940'ta bir süredir bulunduğu Karaçi'de tutuklanarak İngiltere'ye gönderildi ve savaşın sonuna kadar göz hapsinde tutuldu.

Temmuz 1945'te Suudi Arabistan'a dönen Philby tekrar ticarete başladı. 1950-1953 yıllarında Suudi Arabistan'daki gezilerine devam etti; bu arada bölgenin İslâm öncesi tarihi üzerine yaptığı araştırmalarını yoğunlaştırdı. Ancak yakın arkadaşları ve hâmisî İbn Suûd'un ölümünden

(1953) sonra tahta geçen Suûd b. Abdülazîz'in ve kraliyet ailesinin diğer üyelerinin petrolün getirdiği zenginlikle ortaya çıkan yeni ve müsrif hayat tarzlarına sert eleştiriler yönelttiği için Nisan 1955'te Suudi Arabistan'ı terketmek zorunda kaldı ve Beyrut'a yerleşti. Ağustos 1960'ta Moskova'da katıldığı XXV. Şarkiyatçılar Kongresi'nden dönüşünde 30 Eylül 1960 tarihinde kalp rahatsızlığından öldü ve müslüman mezarlığına gömüldü.

Seyahatlerinde topladığı arkeolojik kalıntıları, çok sayıda jeolojik bulguyu, flora ve fauna örneklerini çeşitli müzelere, tarih ve coğrafya derneklerine bağışlayan Philby'nin çıktığı keşif gezileriyle ilgili kayıtları *The Heart of Arabia* (London 1922), *Arabia of the Wahhabis* (London 1928), *The Empty Quarter* (London 1933), *Sheba's Daughters* (London 1939), *A Pilgrim in Arabia* (London 1946), *Arabian Highlands* (Ithaca 1952) ve *The Land of Midian* (London 1957) başlıklı kitaplarında geniş şekilde yer almıştır. Onun Suudi Arabistan tarihi üzerine yazdığı asıl önemli eserleri *Arabia* (New York 1930), *Arabian Jubilee* (London 1952) ve *Saudi Arabia* (London 1955) adlı kitaplarıdır. *Arabian Days* ile (London 1948) *Forty Years in the Wilderness* (London 1957) ise kendi otobiyografileridir. Ayrıca *Harun al Rashid* (London 1934), *The Background of Islam* (Alexandria 1947), *Arabian Oil Ventures* (Washington 1964) adlı kitapları ve çeşitli dergilerde yayımlanmış birçok makalesi bulunmaktadır. Philby'nin İbn Suûd ile olan otuz yılı aşkın dostluğu, Suudi Arabistan'ın kuruluş ve gelişme dönemleriyle ilgili bilgi ve görüşlerinin değerini arttırmaktadır. Ancak krala duyduğu hayranlık, İngiltere hükümetinin politikalarına karşı geliştirdiği eleştirel yaklaşım, yazılarında izlediği hırçın ve kavgacı üslup ve tarih verirken yaptığı dikkatsizlikler söz konusu kıymetli malzemenin nesneliliğine ve güvenilirliğine gölge düşürmüştür.

BİBLİYOGRAFYA :

Hayrî Hammâd, *'Abdullâh Filbî: Kıt'a min târîhi'l-'Arabi'l-hadis*, Beyrut 1961; G. Ryckmans, *H. Saint John B. Philby: le "sheikh Abdallah", 3 avril 1885-30 septembre 1960*, İstanbul 1961; E. Monroe, *Philby of Arabia*, London 1973; A. C. Brown, *Treason in the Blood: H. St. John Philby, Kim Philby and the Spy Case of the Century*, Boston 1994; R. Bidwell, *Travellers in Arabia*, London 1994, s. 96-115; J. Halperin, *Eminent Georgians: The Lives of King George V, Elizabeth Bowen, St. John Philby and Nancy Astor*, New York 1995, s. 129-172; M. Kaufman - M. Gudman, *The Magnes-Philby Negotiations, 1929: The Historical Record*, Jerusalem 1998; M. Ali

Büyükkara, *Suudi Arabistan ve Vehhabilik*, İstanbul 2004, s. 3-4, 47-48, 138-139, 150-151, 171; G. Rentz, "Philby as a Historian of Saudi Arabia", *Studies in the History of Arabia* (ed. A. al-Tayyib al-Ansary), Riyad 1979, I/2, s. 26-32; J. Goldberg, "Philby as a Source for Early Twentieth-Century Saudi History: A Critical Examination", *MES*, XXI/2 (1985), s. 223-243; C. E. Bosworth, "Philby", *EP²* (İng.), VIII, 302-303.

MEHMET ALİ BÜYÜKKARA

PHRANTZES, Georgios

(bk. SPHRANTZES, Georgios).

PINAR, Selahattin

(1902-1960)

Türk şarkı bestekârı
ve tambur icracısı.

22 Ocak 1902 tarihinde İstanbul Üsküdar'da Altunizade semtinde doğdu. Babası, son İstanbul kadısı ve İstanbul İktisat ve Ticaret Mektebi medenî hukuk müderrislerinden Sâdik Efendi, annesi İsmet Hanım'dır. İlk öğrenimine babasının kadı olarak görev yaptığı Çal'da (Denizli) başladıktan sonra babasının Saros ve Edirne'ye tayin edilmesi üzerine öğrenimine buralarda devam etti. Ailece İstanbul'a döndüklerinde bir süre İtalyan Ticaret Mektebi'ne devam ettiyse de müziğe olan ilgisi sebebiyle burayı bitiremedi. On dokuz yaşında tamamen müziğe yöneldi ve İstanbul'un en gözde gazinoları ile radyoda çok sevilen bir icracı oldu. Atatürk'ün de beğendiği sanatçılardan olan Selahattin Pınar 6 Şubat 1960 akşamı Kadıköy'de Todorî Lokantası'nda öldü. Cenazesi ertesi gün Şişli Camii'nde kılınan namazından sonra Zincirlikuyu aile mezarlığına defnedildi. Ölümünden sonra Mecidiyeköy'de bir sokağa onun adı verildi.

Bestelediği eserler, tamburdaki icrası ve okuyuşu ile dönemin en popüler sanatçıları arasında sayılan Selahattin Pınar anesinin aldığı ud dersleri sırasında müziğiyle tanıştı. 1914'te Üdfî Sâmî Bey'den ud dersleri alarak müziği çalışmalarına başladı. Ancak on dokuz yaşında udu bırakıp tambura yöneldi ve bu sazda kendini kabul ettirerek "Tambûri Selahattin" olarak tanındı. Sonraları Üsküdar Müzik Cemiyeti'nin Atâ Bey (Öztan) tarafından ikinci defa teşkil edilmesi esnasında (1920) kurucular arasında yer aldı. Bu dönemde Kaşıyanık Hüsâmeddin Efendi, Üdfî Sâmî Bey, Ali Rifat Bey (Çağatay), Muallim Kâzım Bey (Uz), Yüsufopaşazâde Enderûnî Celâl Bey ve

Selahattin Pinar

özellikle Bestenigâr Ziyâ Bey'den faydalandı. Ayrıca Ali Rifat Bey'in reisi bulunduğu Şark Müsiki Cemiyeti ve Türk Müsiki Ocağı kadrosunda bulundu, kısa süre Dârü'ttâlîm-i Müsiki çalışmalarına katıldı.

Düzenli bir müsiki ve edebiyat eğitimi almamasına rağmen kendine has bir romantizmi olan bestelerinde güfte-melodi uyumunun zarif örnekleri ve ince bir zevkle örülmüş hassasiyetin melankolik ifadeleri görülür. Dört saz eseri ve bir cenaze marşı dışındaki bestelerinin hepsi şarkı formunda olup 150'nin üzerinde şarkı bestelediği, ancak bunlardan seksen dördünü tasnif ettiği söylenir. Bazı şarkılarının usullerinde bile kendine özgü bir tarz sezilir. Onun şarkı üslûbu Hacı Ârif Bey'den kaynaklanan geleneksel şarkı üslûbundan farklıdır. Eserlerinin çoğunun güftelerini Vecdi Bingöl, Fuat Edip Bakı ve yakın arkadaşları Mustafa Nâfiz İrmak'tan almıştır. Ayrıca Yahya Kemal Beyatlı ve Orhan Veli de onun çok takdir ettiği şairlerdendir.

Döneminin film müziği çalışmalarına katılan ve en çok kürdülli-hicazkâr eserleri seven Pinar'ın ilk bestesi de bu makamda, "Mülkün ne yaman şu'le-i ikbâli kararı" mısraıyla başlayan şarkısıdır. "Kalbim yine üzgün seni andım da derinden" mısraıyla başlayan bayatı, "Bir bahâr akşamı rastladım size" mısraıyla başlayan hicaz, "Beni de alın ne olur koynunuza hâtıralar" mısraıyla başlayan hisar-bûselik, "Hayal deryâsına ben bâzi bâzi" mısraıyla başlayan hüseyinî, "Gecenin mâtemini aşkıma örtüp sarayım" mısraıyla başlayan hüzzam, "Yüce dağdan esen rûzgâr, sevgiliye selâm götür" mısraıyla başlayan mâhur, "Bakışı çağırır beni uzaktan" mısraıyla başlayan muhayyer-kürdi, "Ben yürürem yâne yâne" mısraıyla başlayan nevâ, "Ayrılık yarı ölmekmiş" mısraıyla başlayan nişâburek ve, "Aylar geçiyor sen bana hâlâ geleceksin"

mısraıyla başlayan rast şarkıları onun en çok sevilen eserlerinden bazılarıdır. Bunlar arasında en uzun ömürlü olacağına, bestekârlıkta yapmak istediklerinin hepsini bu şarkıda gerçekleştirdiğine ve hiçbir teknik noksanlığının bulunmadığına inandığı bestesinin hisar-bûselik şarkısı, en çok sevdiği eserinin ise, "Kalbim yine üzgün seni andım da derinden" mısraıyla başlayan bayatı şarkısı olduğunu söylemiştir. Öztuna, seksen dokuz şarkı ve bir peşrevden ibaret eserlerinin listesini (BTMA, II, 193-194), Mustafa Rona da yetmiş sekiz eserinin güftesini (Yirminci Yüzyıl Türk Musikisi, s. 495-505) vermiştir. Sanatkârın halkı değil, halkın sanatkarı takip etmesi gerektiğini söyleyen Selahattin Pinar sahnede ve plaklarda pek çok sanatkâra sazi ile eşlik etmiş, yumuşak sesiyle sahnelerde okumuş ve plak doldurmuştur. Sahnede sazi ile çalıp okuma şeklindeki icranın ilk defa onun tarafından başlatıldığı söylenir. Aynı zamanda viyolonist olan ve aşırı derecede hassas kişiliğiyle disiplinli bir hayat süren Pinar nazik bir İstanbul efendisi olarak tanınmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnülemin, *Hoş Sadâ*, s. 258-259; Rahmi Kalyancıoğlu, *Türk Musikisi Bestekârları Külliyyatı Sayı 5: Tanburî Selâhattin Pınar*, İstanbul 1960; Bakı Süha Ediboğlu, *Ünlü Türk Bestekârları*, İstanbul 1962, s. 231-242; Mustafa Rona, *20. Yüzyıl Türk Musikisi*, İstanbul 1970, s. 495-505; Özalp, *Türk Müsiki Tarihi*, II, 292-296; Sadun Aksüt, *Alkışlarla Geçen Yıllar: Hatırat*, İstanbul 2000, s. 42-48; Zahide Tarhan, "Hayranı Olduğumuz Büyük Bestekâr Selâhattin Pınar", *Radio Haftası*, sy. 15, İstanbul 1950, s. 11-15, 47; Zeki Tükel, "Bir Bahar Akşamı'nın Unutulmayan Hâtırası", a.e., sy. 118 (1952), s. 18-21; Hayri Yenigün, "Selâhattin Pınar Vefat Etti", *MM*, sy. 145 (1960), s. 389, 411; Etem Ruhi Üngör, "Selâhattin Pınar'ın Bilinmeyen Cenaze Marşı", a.e., sy. 461 (1998), s. 5-6; Öztuna, *BTMA*, II, 192-194; Mehmet Güntekin, "Pınar, Selâhattin", *DBİStA*, VI, 249-250.

 NURİ ÖZCAN

PICKTHALL, Marmaduke William (1875-1936)

Kur'an'ı İngilizce'ye çeviren
müslüman İngiliz yazarı.

Londra'da doğdu ve Chillesford'da bir rahip olan babasının yanında kilise ortamında yetişti; klasik edebiyat, astronomi ve tabiat bilgisi okudu. Babasının ölümü üzerine ailesi Londra'ya taşınınca orada Harrow School'da öğrenime başladı. 1890'da okulu terkederek Fransızca'sını ilerletmek amacıyla Fransa'ya gitti. İki yıl sonra geri döndü ve yatılı bir okula kaydoldu. 1894'te

Akdeniz Konsolosluk Servisi'nde açılan memuriyet sınavını kazanamayınca Doğu dilleri öğrenmek ve dış işlerine girebilmek için Kudüs'e gitti. Ortadoğu'da geçirdiği iki yıl onun hayata bakışını tamamiyle değiştirdi. Orada Arap topraklarını ve Osmanlı sisteminin son zamanlarını görme fırsatı buldu ve bundan çok etkilendi. Batılı ilim ve din adamlarıyla olduğu kadar Arap ve Türk aydınlarıyla da dostluk kurdu. 1896'da İngiltere'ye döndü, burada evlenip eşiyile birlikte Paris'e ve Cenevre'ye gitti. Daha sonra oturmayı tercih ettiği Holton köyünde 1898'de yayımlanan ilk hikâyesini, Ortadoğu konulu *The Word of an Englishman*'i yazdı. İlk romanı *All Fools* da 1900'de basıldı (London). Fakat ona asıl ününü en başarılı romanı olan *Said the Fisherman* kazandı (London 1903). Bu roman dönemin yazar ve eleştirmenleri tarafından övüldü; günümüze kadar İngiltere ve Amerika'da birçok baskısı yapıldı.

Pickthall 1907'de resmî kanalla Mısır'a giderek İngiliz yönetimini yakından tanıma imkânı buldu ve olumlu izlenimler edindi; bu arada romanları için malzeme topladı. Ardından Kudüs ve Şam'a geçerek eski dostlarıyla görüştü. 1908'de eşiyile birlikte üçüncü defa Ortadoğu seyahatine çıktı. O yıl İstanbul'da Meşrutiyet'in ilân edilmesini umutla karşıladı ve Avusturya'nın Bosna-Hersek'i ilhakına büyük tepki gösterdi. Batılılar'ın saldırılarını gittikçe arttırdıkları bir dönemde Osmanlı Devleti'nin ve Türkler'in en büyük savunucularından biri oldu.

1909'da İngiltere'ye dönerek altı yıl boyunca Buxted'de tabiatla iç içe yaşadı; roman, hikâyeye ve siyasî makalelerinin yayımıyla ilgilendi; zaman zaman da Londra'ya gidip Osmanlı yanlısı İngiliz siyaset adamlarıyla toplantılara katıldı. Balkan Savaşı sırasında Batı'da oluşan Haçlı ittifakına karşı *The Black Crusade*'i (1913) önce tefrika halinde, ardından kitap olarak yayımladı. Aynı yıl İstanbul'a gitti ve altı ay kadar Erenköy'de kaldı. Kıyasıya bir mücadele içinde olan İttihatçı ve İtilâfçı aydınlarla görüştü ve kendini İttihatçılar'a daha yakın buldu. Mahmud Şevket Paşa'nın öldürülmesine çok üzüldü ve İngiltere'ye döndü. Londra'da Ocak 1914'te kurulan Anglo-Ottoman Society'nin aktif üyesi olan Pickthall, I. Dünya Savaşı boyunca Türk dostu İngilizler ve Hindistanlı müslümanlarla birlikte Osmanlı Devleti'nin parçalanmasını önlemeye yönelik siyasî çalışmalara katıldı. 1915'teki Ermeni katliamı iddialarına karşı çıkarak o sırada Ermeni yanlısı yazılar